

Problem-based learning Management to Develop Historical Thinking through the Study of Key Figures in Thai History

Suchin Choeiphonboon¹ Phra Anan Onjam² and Thaworn Phuphlaengthong³

Received: June 29, 2026

Revised: September 29, 2026

Accepted: September 29, 2026

Abstract

This academic article aims to present guidelines for problem-based learning (PBL) to develop the historical thinking of upper secondary school students, using the study of significant figures in Thai history as a case study. The article employs a documentary research method, examining concepts, theories, and scholarly works related to problem-based learning and historical thinking, which are then analyzed and synthesized to develop guidelines for learning activities. Learning about significant historical figures should not be limited to memorizing their biographies and achievements; rather, it should provide students with opportunities to examine the social context and events of the period, the factors influencing the figures' roles and decisions, and the consequences of their actions for society. The examination of evidence from diverse sources is therefore essential in enabling students to develop a more comprehensive understanding of significant historical figures. The proposed learning approach consists of five steps: 1) defining a historical

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

² Wat Sai Nuea Witthaya School

³ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Suchinbmw@gmail.com, Tel. 0931386594

problem, 2) searching for information, 3) analyzing evidence, 4) discussing and exchanging perspectives, and 5) synthesizing and constructing historical conclusions. Learning begins with issues that arouse students' curiosity about significant figures. Students then search for information from various sources of evidence, verify their origins and credibility, compare consistent and conflicting information, and discuss their findings collectively. Throughout the process, the teacher poses questions, recommends sources of information, and guides students in examining evidence carefully. This approach enables students not only to learn about the biographies and achievements of significant figures in Thai history but also to extend their thinking beyond the content, considering questions such as why a figure made a particular decision, how the events and social conditions of the time were involved, whether different sources of evidence provide consistent information, and how the consequences of those actions affected society in later periods. Students thereby practice formulating questions, seeking evidence, analyzing and interpreting information, and articulating their own views supported by evidence and reasoning, which are key characteristics of historical thinking.

Keywords: problem-based learning, historical thinking, key Thai historical figures

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาการคิดเชิงประวัติศาสตร์ผ่าน การศึกษาบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย

สุชิน เชยผลบุญ¹ พระอนันท์ อ้นแจ่ม² และถาวร ภูผลทอง³

Received: June 29, 2026

Revised: September 29, 2026

Accepted: September 29, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาการคิดเชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้การศึกษาบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยเป็นกรณีศึกษา บทความนี้ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานและการคิดเชิงประวัติศาสตร์ แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการจดจำประวัติและผลงาน แต่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาบริบททางสังคมและเหตุการณ์ในช่วงเวลานั้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการตัดสินใจ ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นต่อสังคม การศึกษาหลักฐานจากแหล่งที่หลากหลายจึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างรอบด้านมากขึ้น การจัดการเรียนรู้ที่เสนอในบทความประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดปัญหาทางประวัติศาสตร์ 2) การสืบค้นข้อมูล 3) การวิเคราะห์หลักฐาน 4) การอภิปรายแลกเปลี่ยนมุมมอง และ 5) การสังเคราะห์และสร้างข้อสรุปทางประวัติศาสตร์ การเรียนเริ่มจากประเด็นที่ชวนให้ผู้เรียนสงสัยเกี่ยวกับบุคคลสำคัญ แล้วจึงค้นหา

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² โรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา

³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Corresponding author, e-mail: Suchinbmw@gmail.com, Tel. 0931386594

ข้อมูลจากหลักฐานต่าง ๆ ตรวจสอบที่มาและความน่าเชื่อถือ เปรียบเทียบข้อมูลที่เหมือนหรือแตกต่างกัน และนำสิ่งที่ค้นพบมาอภิปรายร่วมกัน โดยครูคอยตั้งคำถาม แนะนำแหล่งข้อมูล และช่วยให้ผู้เรียนพิจารณาหลักฐานอย่างรอบคอบ การเรียนในลักษณะนี้ทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับรู้เพียงว่าบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยมีประวัติและผลงานอย่างไร แต่ได้ฝึกคิดต่อจากเรื่องที่เรียน เช่น เหตุใดบุคคลนั้นจึงตัดสินใจเช่นนั้น เหตุการณ์และสภาพสังคมในขณะนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไร หลักฐานแต่ละแหล่งให้ข้อมูลตรงกันหรือไม่ และผลจากการกระทำนั้นมีต่อสังคมในเวลาต่อมาอย่างไร ผู้เรียนจึงได้ฝึกตั้งคำถาม ค้นหาหลักฐาน วิเคราะห์และตีความข้อมูล รวมทั้งอธิบายความคิดเห็นของตนเองโดยมีหลักฐานและเหตุผลรองรับ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการคิดเชิงประวัติศาสตร์

คำสำคัญ: การคิดเชิงประวัติศาสตร์, การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน, บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย

บทนำ

ประวัติศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษาพัฒนาการของมนุษย์และสังคมผ่านการวิเคราะห์หลักฐาน เหตุการณ์ และบริบทที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลง ความต่อเนื่อง และความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในแต่ละช่วงเวลา การเรียนประวัติศาสตร์จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์ ตีความ และเชื่อมโยงองค์ความรู้จากศาสตร์สาขาต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ (กาญจนา ไช้คงรอด, 2568) เป้าหมายของการเรียนประวัติศาสตร์จึงมิได้จำกัดอยู่เพียงการจดจำเหตุการณ์ บุคคลสำคัญ หรือเรื่องราวในอดีต หากแต่ควรมุ่งส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการพัฒนาคุณลักษณะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมต่อสังคม (Congressional Medal of Honor Society, 2025)

แม้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะกำหนดให้การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์เหตุการณ์ และทำ

ความเข้าใจบทบาทของบุคคลสำคัญ โดยเฉพาะตัวชี้วัด ส 4.3 ม.4-6/4 ที่กำหนดให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) แต่ในทางปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ยังมีข้อจำกัดจากการเน้นการบรรยาย การเล่าเรื่อง และการจดจำข้อเท็จจริง ปี พ.ศ. ลำดับเหตุการณ์ และรายชื่อบุคคลสำคัญ มากกว่าการตั้งคำถาม การวิเคราะห์หลักฐาน และการสร้างความเข้าใจด้วยตนเอง สภาพฤกษศาสตร์สะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีบทบาทในการสืบค้น วิเคราะห์ อภิปราย และสร้างข้อสรุปทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

ความจำเป็นดังกล่าวสะท้อนจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินำพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2568 รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งพบว่า สาระประวัติศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศร้อยละ 26.20 ต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับสาระการเรียนรู้อื่นในรายวิชาเดียวกัน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2569) ขณะเดียวกัน การศึกษาของพระมหาอาทิตย ศรีหาล้า และละดา ดอนหงษา (2567) พบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในวิชาประวัติศาสตร์สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนได้ ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การเรียนประวัติศาสตร์ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดและการสร้างความรู้ของผู้เรียนมากกว่าการถ่ายทอดเนื้อหาเพียงอย่างเดียว

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Wineburg (2001) ที่เสนอว่า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์มิได้หมายถึงการสะสมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวันเวลา เหตุการณ์ หรือบุคคลสำคัญเท่านั้น แต่ควรมุ่งพัฒนาการคิดเชิงประวัติศาสตร์ โดยให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอดีตผ่านการตรวจสอบแหล่งที่มาของหลักฐาน การพิจารณาหลักฐานภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ และการตรวจสอบเปรียบเทียบข้อมูลจากหลักฐานหลายแหล่ง เพื่อสร้างข้อสรุปอย่างมีเหตุผล ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งคำถาม สืบค้น วิเคราะห์ และตีความหลักฐาน มากกว่าการเป็นเพียงผู้รับและจดจำข้อมูล

แนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาระบบการดังกล่าว คือ การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) ซึ่ง Barrows & Tamblyn (1980)

อธิบายว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาหรือสถานการณ์เป็นจุดเริ่มต้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกันแสวงหาคำตอบ ขณะที่ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก กระบวนการดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับการเรียนประวัติศาสตร์ที่ต้องอาศัยการตั้งคำถาม การสืบค้นและตรวจสอบหลักฐาน การพิจารณาบริบท และการใช้เหตุผลในการสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับอดีต

ดังนั้น การประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานในการสอนประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการศึกษาบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย จึงเป็นแนวทางที่ช่วยเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากผู้รับและจดจำข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและผลงานของบุคคล ไปสู่การตั้งคำถาม วิเคราะห์หลักฐาน พิจารณาบริบท ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และผลกระทบจากการกระทำของบุคคลนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับการคิดเชิงประวัติศาสตร์

การคิดเชิงประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการคิดเฉพาะของศาสตร์ประวัติศาสตร์ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจอดีตผ่านการใช้เหตุผล การวิเคราะห์และตีความหลักฐาน ตลอดจนการพิจารณาความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ มิใช่เพียงการจดจำข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ วันเวลา หรือบุคคลสำคัญเท่านั้น โดยนักวิชาการได้อธิบายธรรมชาติและองค์ประกอบของการคิดเชิงประวัติศาสตร์ไว้ในมิติต่าง ๆ ดังนี้

Collingwood (1956) อธิบายว่า ความคิดจะมีลักษณะเป็นประวัติศาสตร์ได้ต่อเมื่อเกิดจากกระบวนการใช้เหตุผลเพื่อแก้ไขปัญหาหรือข้อสงสัยที่เกี่ยวข้องกับอดีต การคิดทางประวัติศาสตร์จึงมิใช่เพียงการรับรู้หรือจดจำข้อมูล แต่เป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจผ่านการตั้งคำถาม การทบทวน และการตรวจสอบความคิดเดิมด้วยเหตุผล แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการแสวงหาคำอธิบายเกี่ยวกับเหตุการณ์และปัญหาทางประวัติศาสตร์

ในมิติของการใช้หลักฐาน VanSledright (2004) เสนอว่า การคิดทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับกระบวนการตรวจสอบและประเมินแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ โดยผู้เรียนต้องพิจารณาลักษณะของหลักฐาน ผู้สร้างหลักฐาน บริบทของการสร้างหลักฐาน ตลอดจนตรวจสอบ

ความน่าเชื่อถือของข้อมูลก่อนนำมาใช้สร้างคำอธิบายเกี่ยวกับอดีต กระบวนการดังกล่าวทำให้ผู้เรียนมีได้รับข้อมูลทางประวัติศาสตร์โดยปราศจากการตรวจสอบ แต่ต้องใช้หลักฐานและเหตุผลประกอบการสร้างความเข้าใจต่อเหตุการณ์ในอดีต

ขณะที่ Buchanan (2015) อธิบายการคิดทางประวัติศาสตร์ในมิติของการเรียนรู้ว่า เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบสืบสอบ และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ โดยผู้เรียนต้องสามารถตั้งคำถาม สืบค้น และตีความเรื่องราวในอดีตผ่านการวิเคราะห์หลักฐาน การพิจารณาบริบททางประวัติศาสตร์ และการเชื่อมโยงประสบการณ์ของมนุษย์กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง

Wineburg (2001) เสนอว่า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์มิได้หมายถึงการสะสมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอดีต เช่น วันเวลา เหตุการณ์ หรือบุคคลสำคัญเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการคิดที่มีลักษณะเฉพาะของศาสตร์ประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องตรวจสอบแหล่งที่มาของหลักฐาน พิจารณาหลักฐานภายใต้บริบทของเหตุการณ์ เปรียบเทียบข้อมูลจากหลักฐานหลายแหล่ง และใช้เหตุผลในการตีความความหมายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ การคิดเชิงประวัติศาสตร์จึงช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอดีตโดยอาศัยหลักฐานมากกว่าการยอมรับข้อมูลที่ได้รับโดยปราศจากการตรวจสอบ

นอกจากนี้ Seixas & Morton (2013) ได้พัฒนาแนวคิดหลักของการคิดเชิงประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นการพิจารณาว่าเหตุการณ์ บุคคล หรือปรากฏการณ์ใดมีความสำคัญและควรค่าแก่การศึกษา 2) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เป็นการใช้และประเมินหลักฐานเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอดีต 3) ความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง เป็นการพิจารณาสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและสิ่งที่ยังคงดำรงอยู่ในแต่ละช่วงเวลา 4) เหตุและผล เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์และผลที่ตามมา 5) มุมมองทางประวัติศาสตร์ เป็นการทำความเข้าใจความคิด ความเชื่อ และการตัดสินใจของบุคคลภายใต้บริบทของยุคสมัย และ 6) มิติทางจริยธรรมของประวัติศาสตร์ เป็นการพิจารณาประเด็นทางคุณค่าและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการตีความและทำความเข้าใจเหตุการณ์ในอดีต กรอบแนวคิดดังกล่าวช่วยให้การคิดเชิงประวัติศาสตร์มีองค์ประกอบที่ชัดเจนและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการเรียนรู้ได้

จากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้น ผู้เขียนสรุปได้ว่า ทักษะการคิดเชิงประวัติศาสตร์ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการตั้งคำถามและใช้กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบเพื่อศึกษา เหตุการณ์ บุคคล และปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยอาศัยการสืบค้น วิเคราะห์ ตรวจสอบ และตีความหลักฐานภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ พิจารณาความสำคัญ ความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล ตลอดจนมุมมองที่หลากหลายและมิติทางจริยธรรม เพื่อสร้างคำอธิบายและข้อสรุปเกี่ยวกับอดีตอย่างมีเหตุผลและมีหลักฐานสนับสนุน ซึ่งเป็นพื้นฐาน สำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่มุ่งให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอดีต มากกว่าการจดจำ ข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบ PBL

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) มีรากฐาน จากการจัดการเรียนการสอนทางการแพทย์ของมหาวิทยาลัยแมคมาสเตอร์ (McMaster University) ประเทศแคนาดา โดย Barrows & Tamblyn (1980) ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกแนวคิดดังกล่าว ได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ขึ้นจากข้อจำกัดของการสอนแบบบรรยายที่มุ่งถ่ายทอดเนื้อหาเป็นสำคัญ แต่ยังไม่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างเพียงพอ จึงเสนอการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาหรือสถานการณ์เป็น จุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา แสวงหาข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนำความรู้มาใช้ในการทำความเข้าใจหรือแก้ไขปัญหา โดยผู้เรียนมี บทบาทในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ขณะที่ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและให้ คำแนะนำตลอดกระบวนการเรียนรู้

Hmelo-Silver (2004) อธิบายเพิ่มเติมว่า การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็น แนวทางที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านปัญหาที่มีความซับซ้อนและไม่มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและระบุสิ่งที่จำเป็นต้องเรียนรู้ จากนั้นจึงแสวงหา ความรู้ด้วยตนเองและนำความรู้ใหม่กลับมาประยุกต์ใช้กับปัญหา พร้อมทั้งสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้และ ประสิทธิภาพของแนวทางที่ใช้ในการแก้ปัญหา ในกระบวนการดังกล่าวผู้สอนมิได้ทำหน้าที่เป็นผู้

ถ่ายทอดความรู้โดยตรง แต่ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้และสร้างความเข้าใจด้วยตนเอง

ในบริบทของการจัดการเรียนรู้ ชนชนก นามโสม และวนิดา ฉัตรวิราคม (2567) ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสถานการณ์ปัญหาที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์หรือสถานการณ์จริง และต่อยอดไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง กระบวนการดังกล่าวส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยเฉพาะการเลือกใช้ข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ ผู้เรียนจำเป็นต้องพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลก่อนนำมาใช้ในการแสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานยังสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน โดยกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาเป็นเป้าหมาย แล้วออกแบบกิจกรรมและการประเมินผลให้สอดคล้องกัน ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ผ่านปัญหาหรือสถานการณ์ ขณะที่ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำ กระบวนการดังกล่าวสามารถส่งเสริมสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ได้แก่ การจัดการตนเอง การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน การคิดขั้นสูง การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (มุกดา คำวิจิตร, 2567)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่ให้ความสำคัญกับการใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำความเข้าใจปัญหา ศึกษาค้นคว้าข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สังเคราะห์ความรู้ และนำเสนอผลการเรียนรู้ ขณะที่ผู้สอนทำหน้าที่จัดสถานการณ์การเรียนรู้ ให้คำแนะนำ สนับสนุนแหล่งเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้จึงมิได้มุ่งเพียงให้ผู้เรียนได้คำตอบของปัญหาเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างการแสวงหาคำตอบ ซึ่งช่วยพัฒนาการคิด การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานกับการคิดเชิงประวัติศาสตร์ พบว่า ทั้งสองแนวคิดมีลักษณะร่วมกันที่สำคัญ คือ การให้ผู้เรียนสร้างความรู้ผ่าน

การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล การวิเคราะห์หลักฐาน และการใช้เหตุผลในการสร้างข้อสรุป โดย PBL ใช้ปัญหาหรือประเด็นที่ต้องการคำอธิบายเป็นจุดเริ่มต้น กระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างคำตอบจากหลักฐานที่มีอยู่ ขณะที่การคิดเชิงประวัติศาสตร์มุ่งให้ผู้เรียนทำความเข้าใจอดีตผ่านการตรวจสอบหลักฐาน การพิจารณาบริบท การวิเคราะห์เหตุและผล และการตีความมุมมองที่หลากหลาย ดังนั้น เมื่อนำ PBL มาใช้ในการเรียนประวัติศาสตร์ ปัญหาทางประวัติศาสตร์จึงทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการสืบสอบและสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับอดีตโดยอาศัยหลักฐานและเหตุผล

โดยเฉพาะการศึกษาศิลปะบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถช่วยให้ผู้เรียนก้าวข้ามการเรียนรู้ที่มุ่งจดจำประวัติและผลงานของบุคคล ไปสู่การตั้งคำถามเกี่ยวกับบทบาท การตัดสินใจ และการกระทำของบุคคลภายใต้เงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลา ผู้เรียนสามารถสืบค้นและเปรียบเทียบหลักฐาน วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ตลอดจนพิจารณาผลที่เกิดขึ้นต่อสังคมและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการคิดเชิงประวัติศาสตร์ของ Seixas & Morton (2013) ทั้งด้านความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ความต่อเนื่อง และการเปลี่ยนแปลง เหตุและผล มุมมองทางประวัติศาสตร์ และมิติทางจริยธรรมของประวัติศาสตร์

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้เขียนสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาหรือประเด็นที่มีความซับซ้อนเป็นจุดเริ่มต้น เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถาม กำหนดสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ สืบค้นและประเมินข้อมูล วิเคราะห์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นำความรู้มาใช้ในการสร้างคำอธิบายหรือข้อสรุป และสะท้อนผลการเรียนรู้ โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกตลอดกระบวนการ เมื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ กระบวนการดังกล่าวจึงเอื้อต่อการพัฒนาการคิดเชิงประวัติศาสตร์ เพราะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้จากปัญหาทางประวัติศาสตร์ผ่านการสืบค้น วิเคราะห์ ตีความ และสร้างข้อสรุปจากหลักฐานอย่างมีเหตุผล

แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาการคิดเชิงประวัติศาสตร์

1. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานควรเริ่มต้นจากการกำหนดปัญหาหรือสถานการณ์ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัยและต้องการแสวงหาคำตอบ โดยผู้สอนอาจร่วมกับผู้เรียนกำหนดปัญหาจากสถานการณ์และใช้คำถามเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนทำความเข้าใจ ตีความ และวิเคราะห์ปัญหา ตลอดจนพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ชัดเจน ก่อนนำไปสู่การวางแผน และศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ โดยผู้สอนทำหน้าที่กระตุ้น ให้คำแนะนำ และสนับสนุน การเรียนรู้ตลอดกระบวนการ (เกษมสันต์ พุ่มกล้า, 2563)

2. การใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการคิดและการสืบค้น การใช้คำถามเป็นกลไกสำคัญที่ช่วย กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้ โดยเฉพาะการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งคำถามด้วยตนเอง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนระบุสิ่งที่ตนต้องการเรียนรู้ เชื่อมโยง ความรู้เดิมกับประเด็นที่กำลังศึกษา และนำไปสู่การค้นคว้าหาคำตอบอย่างมีจุดหมาย (Chin, 2002) นอกจากนี้ การใช้คำถามอย่างเหมาะสมยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยพัฒนา ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เสริมสร้างความเข้าใจ ช่วยแก้ไขความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน เปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลย้อนกลับ และกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายในชั้นเรียน ซึ่งทำให้ผู้เรียนมี ส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น (Caram & Davis, 2005)

ผู้สอนควรวางแผนและเตรียมคำถามก่อนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้คำถามสามารถ กระตุ้นและนำผู้เรียนไปสู่กระบวนการคิดตามจุดหมายที่กำหนด อย่างไรก็ตาม คำถามที่วางแผน ไว้ไม่จำเป็นต้องนำมาใช้ตามลำดับหรือรูปแบบเดิมทั้งหมด เนื่องจากผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยน คำถามให้สอดคล้องกับกิจกรรม คำตอบ และแนวคิดที่เกิดขึ้นจริงของผู้เรียน โดยผู้สอนควรสังเกต กิจกรรมและรับฟังกระบวนการคิดของผู้เรียน แล้วจึงเลือกใช้คำถามที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นและ ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาการคิดและสามารถคิดได้ด้วยตนเอง (Isoda & Katagiri, 2012) สำหรับ การเรียนประวัติศาสตร์ คำถามควรก้าวไปจากการถามเพื่อจดจำข้อเท็จจริงไปสู่คำถามที่กระตุ้นการคิด เชิงประวัติศาสตร์ เช่น “เหตุใดเหตุการณ์นี้จึงเกิดขึ้น” “เราทราบเรื่องนี้จากหลักฐานใด” “หลักฐาน แต่ละแหล่งให้ข้อมูลเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร” “หลักฐานใดมีความน่าเชื่อถือมากกว่า เพราะ เหตุใด” และ “จากหลักฐานที่มีอยู่ เราสามารถอธิบายเหตุการณ์นี้ได้อย่างไร” เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ การสร้างข้อสรุปและคำอธิบายโดยอาศัยหลักฐานมากกว่าการจดจำเนื้อหาเพียงอย่างเดียว

3. การสืบค้นและสร้างองค์ความรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ เมื่อผู้เรียนสามารถกำหนดปัญหาและคำถามที่ต้องการศึกษาแล้ว ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบผ่านการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยผู้เรียนสืบค้นหลักฐานที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์แหล่งหลักฐาน และพิจารณาบริบทที่หลักฐานนั้นถูกสร้างขึ้น เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการตีความและอนุมานเกี่ยวกับอดีต รวมทั้งตรวจสอบข้อสรุปที่ได้กับหลักฐานอื่น กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าความรู้ทางประวัติศาสตร์มิได้เกิดจากการรับข้อมูลเกี่ยวกับอดีตเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากกระบวนการตั้งคำถาม วิเคราะห์ ตีความ และใช้หลักฐานในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอดีต (Seixas & Morton, 2013) ในขั้นตอนของการสืบค้น ผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้เทคนิคหรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้อื่นร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เช่น การอภิปราย การเรียนรู้แบบร่วมมือ กรณีศึกษา บทบาทสมมติ หรือการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) โดยเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของปัญหา จุดประสงค์การเรียนรู้ และบริบทของผู้เรียน ทั้งนี้ การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าตามประเด็นที่สนใจ ฝึกการแก้ปัญหา การวางแผน การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนสังเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นองค์ความรู้ของตนเอง (พิมพ์ลักษณ์ โมรา, 2561) เมื่อนำการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานมาประยุกต์ใช้กับการเรียนประวัติศาสตร์ ผู้เรียนจะมีโอกาสสืบค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ฝึกการวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างมีหลักการและเหตุผล ตลอดจนทำความเข้าใจกระบวนการทางประวัติศาสตร์และเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับอดีตกับการทำความเข้าใจสังคมปัจจุบัน แนวทางดังกล่าวจึงสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาการคิดวิเคราะห์และการคิดเชิงวิพากษ์ โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งภาระงานสามารถออกแบบให้มีความซับซ้อนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนดำเนินการสืบค้นได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ผู้สอนควรพิจารณาการออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ชั้นเรียน และหลักสูตร (พระครูบวรสุทธี, 2568)

4. การประเมินเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงประวัติศาสตร์ การประเมินควรดำเนินควบคู่ไปกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ ไม่ควรมุ่งประเมินเฉพาะความถูกต้องของคำตอบหรือความสามารถในการจดจำเนื้อหาทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการคิด การตั้งคำถาม การสืบค้นและใช้หลักฐาน การให้เหตุผล การตีความ และการสร้างข้อสรุปของ

ผู้เรียน โดยใช้แนวคิดการประเมินเพื่อการเรียนรู้ เพื่อให้ข้อมูลที่ช่วยปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ผู้สอนสามารถใช้คำถามที่กระตุ้นการคิดขั้นสูงหรือคำถามที่ทรงพลัง ควบคู่กับการให้ข้อมูลแก่ผู้เรียนใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การให้ข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายการเรียนรู้ 2) การให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการเรียนรู้และกระบวนการคิดของผู้เรียน และ 3) การให้ข้อมูลเพื่อชี้แนะแนวทางในการพัฒนาหรือเรียนรู้ต่อยอด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นทั้งเป้าหมาย ระดับความสามารถของตนเอง และแนวทางที่จะพัฒนาการคิดและการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ให้ดียิ่งขึ้น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560)

การประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานผ่านการศึกษาบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการคิดเชิงประวัติศาสตร์ของผู้เรียนผ่านการศึกษาบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย โดยใช้ประเด็นปัญหา คำถาม และหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สืบค้นข้อมูล วิเคราะห์และตีความหลักฐานพิจารณาบริบททางประวัติศาสตร์ ตลอดจนเปรียบเทียบมุมมองและคำอธิบายที่แตกต่างกัน กระบวนการดังกล่าวช่วยให้การศึกษาศิลปะบุคคลสำคัญมิได้จำกัดอยู่เพียงการจดจำประวัติ ผลงาน หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง แต่เป็นการเรียนรู้ผ่านการตั้งคำถามและการใช้หลักฐานเพื่อสร้างความเข้าใจทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล

แนวทางการจัดการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้ 5 ขั้นตอน โดยเริ่มจาก *การกำหนดปัญหาทางประวัติศาสตร์* ครูนำเสนอประเด็นหรือข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยที่เปิดโอกาสให้พิจารณาได้จากหลายมุมมอง อาจใช้ข้อความ ภาพ เอกสาร แผนที่ หรือสื่อดิจิทัลเป็นสิ่งกระตุ้น เพื่อให้ผู้เรียนสังเกต ตั้งข้อสงสัย และร่วมกันกำหนดคำถามที่ต้องการศึกษา การตั้งคำถามควรเชื่อมโยงบุคคลกับบริบทของช่วงเวลานั้น เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นว่าการตัดสินใจและบทบาทของบุคคลทางประวัติศาสตร์สัมพันธ์กับเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย

ขั้นต่อมาคือ การสืบค้นข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลและเหตุการณ์ที่ศึกษาโดยใช้หลักฐานจากแหล่งที่หลากหลาย ทั้งหลักฐานขั้นต้น เช่น พงศาวดาร จดหมายเหตุ พระราชทัตเลขา สนธิสัญญา หรือเอกสารร่วมสมัย และหลักฐานชั้นรอง เช่น หนังสือ งานวิจัย และบทความวิชาการ ครูมีบทบาทในการแนะนำแหล่งข้อมูลที่เหมาะสมและกระตุ้นให้ผู้เรียนไม่ยึดข้อมูลจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเป็นข้อสรุปโดยทันที

จากนั้นเข้าสู่ การวิเคราะห์หลักฐาน ผู้เรียนพิจารณาที่มา ผู้สร้างหลักฐาน วัตถุประสงค์ บริบท และข้อจำกัดของหลักฐานแต่ละชิ้น รวมทั้งเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง เพื่อพิจารณาว่าหลักฐานเหล่านั้นนำเสนอภาพของบุคคลสำคัญหรือเหตุการณ์ในลักษณะใด มีส่วนที่สอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร และความแตกต่างดังกล่าวอาจสัมพันธ์กับบริบทหรือมุมมองของผู้สร้างหลักฐานอย่างไร การเรียนรู้ในขั้นนี้ช่วยให้ผู้เรียนฝึกแยกแยะระหว่างข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานกับการตีความที่เกิดขึ้นภายหลัง

ขั้นที่สี่คือ การอภิปรายแลกเปลี่ยนมุมมอง ผู้เรียนนำข้อค้นพบจากหลักฐานมาแลกเปลี่ยนและอภิปรายร่วมกัน โดยอธิบายความคิดเห็นของตนด้วยหลักฐานและเหตุผล พร้อมรับฟังข้ออธิบายที่แตกต่าง ครูทำหน้าที่ตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เหตุการณ์ และบริบททางประวัติศาสตร์ รวมทั้งเปรียบเทียบและพิจารณาหลักฐานอย่างรอบคอบ ก่อนสร้างข้อสรุปทางประวัติศาสตร์

ขั้นสุดท้ายคือ การสังเคราะห์และสร้างข้อสรุปทางประวัติศาสตร์ ผู้เรียนสังเคราะห์ข้อมูลและหลักฐานที่ได้จากการศึกษาเพื่อสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับบทบาท การตัดสินใจ หรือความสำคัญของบุคคลทางประวัติศาสตร์ภายใต้บริบทของช่วงเวลานั้น โดยข้อสรุปควรมีหลักฐานรองรับและสะท้อนให้เห็นถึงการพิจารณามุมมองที่หลากหลาย ผู้เรียนอาจถ่ายทอดความเข้าใจผ่านการเขียนเชิงวิเคราะห์ การนำเสนอ แผนผังความคิด อินโฟกราฟิก หรือสื่อรูปแบบอื่น พร้อมทั้งสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกระบวนการสืบค้นและวิเคราะห์หลักฐาน

ตัวอย่างการนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ อาจศึกษากรณี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการปฏิรูปประเทศ โดยเริ่มจากการตั้งประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยและบริบทที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 จากนั้นให้ผู้เรียนสืบค้นหลักฐานเกี่ยวกับสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของสยาม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงด้านการปกครอง การคลัง

การศึกษา และการเลิกทาส แล้วนำหลักฐานจากแหล่งต่าง ๆ มาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ ก่อนอภิปรายว่าหลักฐานเหล่านั้นช่วยอธิบายการปฏิรูปประเทศและบทบาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวภายใต้บริบทในช่วงเวลาดังกล่าวได้อย่างไร

การศึกษามุคคัลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยในลักษณะนี้จึงมิได้มุ่งให้ผู้เรียนจดจำเฉพาะพระราชประวัติ ชีวิตประวัติ หรือผลงานของบุคคล แต่ใช้บุคคลสำคัญเป็นจุดเชื่อมโยงให้ผู้เรียนตั้งคำถาม สืบค้นและวิพากษ์หลักฐาน ทำความเข้าใจบริบท เปรียบเทียบมุมมอง และสร้างข้ออธิบายทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของหลักฐานและเหตุผล ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญของการพัฒนาการคิดเชิงประวัติศาสตร์

สรุปผล

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) สามารถนำมาใช้ในการสอนประวัติศาสตร์เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้มากกว่าการจดจำเรื่องราว เหตุการณ์ หรือผลงานของบุคคลสำคัญ โดยใช้ปัญหาหรือข้อสงสัยทางประวัติศาสตร์เป็นจุดเริ่มต้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งคำถาม ค้นหาข้อมูล ตรวจสอบหลักฐาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และหาคำตอบด้วยเหตุผลของตนเอง ส่วนครูทำหน้าที่ชี้แนะ ใช้คำถามกระตุ้นการคิด และจัดเตรียมแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับประเด็นที่ศึกษา

การนำแนวทางนี้มาใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถจัดกิจกรรมได้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหาทางประวัติศาสตร์ โดยนำเสนอสถานการณ์หรือหลักฐานที่ทำให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัย 2) การสืบค้นข้อมูลจากหลักฐานและแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย 3) การวิเคราะห์หลักฐาน โดยพิจารณาที่มา ความน่าเชื่อถือ บริบท และมุมมองของผู้สร้างหลักฐาน 4) การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยใช้ข้อมูลและหลักฐานประกอบการอธิบายเหตุผล และ 5) การสังเคราะห์และสร้างข้อสรุปทางประวัติศาสตร์ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า วิเคราะห์ และอภิปรายมาสร้างข้อสรุปและนำเสนอผลการเรียนรู้ ทั้ง 5 ขั้นตอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้หลักฐาน พิจารณาบริบท มองเหตุการณ์จากหลายมุม และอธิบายความสัมพันธ์ของเหตุและผล ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการคิดเชิงประวัติศาสตร์

เมื่อนำมาใช้ในการเรียนเรื่องบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย การเรียนรู้ไม่ควรหยุดอยู่เพียงการรู้ว่าบุคคลนั้นคือใคร มีประวัติหรือมีผลงานอะไร แต่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาบริบทของยุคสมัย ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลนั้น ผู้เรียนควรได้ศึกษาหลักฐานจากหลายแหล่ง เปรียบเทียบข้อมูล และพิจารณาว่าหลักฐานแต่ละชิ้นให้ภาพของบุคคลหรือเหตุการณ์เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ก่อนที่จะสรุปความคิดเห็นของตนเองโดยมีหลักฐานรองรับ

กรณีศึกษาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการปฏิรูปประเทศ สามารถเริ่มจากการให้ผู้เรียนพิจารณาว่าเหตุใดจึงต้องมีการปฏิรูปประเทศในช่วงเวลานั้น จากนั้นศึกษาสภาพบ้านเมือง ปัญหาที่สยามกำลังเผชิญ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ แล้วนำหลักฐานที่ค้นพบมาตรวจสอบ เปรียบเทียบ และอภิปรายร่วมกัน การเรียนในลักษณะนี้ทำให้ผู้เรียนได้พิจารณาพระราชกรณียกิจควบคู่ไปกับเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในช่วงเวลานั้น และสามารถอธิบายเหตุผลและผลของการปฏิรูปจากข้อมูลที่ศึกษา แทนการรับข้อสรุปจากครูหรือหนังสือเรียนเพียงอย่างเดียว

ครูจึงมีบทบาทในการเลือกประเด็นและเตรียมสถานการณ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน รวมทั้งคอยตั้งคำถาม ให้คำแนะนำ และช่วยให้ผู้เรียนตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบคอบ ขณะเดียวกัน การประเมินควรทำควบคู่ไปกับกิจกรรม โดยพิจารณาทั้งการตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล การใช้หลักฐาน การอธิบายเหตุผล การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และผลงานของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะทำให้การเรียนเรื่องบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไม่ได้มีเพียงการจำเนื้อหา แต่ผู้เรียนได้ฝึกค้นหาคำตอบจากหลักฐาน พิจารณาข้อมูลที่แตกต่างกัน และอธิบายเรื่องราวในอดีตด้วยเหตุผลของตนเอง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาการคิดเชิงประวัติศาสตร์ผ่านการศึกษาบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย

จากการศึกษา ผู้เขียนได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาการคิดเชิงประวัติศาสตร์ผ่านการศึกษาบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย โดยบูรณาการกระบวนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเข้ากับกระบวนการคิดเชิงประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหาทางประวัติศาสตร์ 2) การสืบค้นข้อมูล 3) การวิเคราะห์หลักฐาน 4) การอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยใช้หลักฐานสนับสนุน และ 5) การสังเคราะห์และสร้างข้อสรุปทางประวัติศาสตร์ กระบวนการดังกล่าวมุ่งให้ผู้เรียนมิได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยการจดจำข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่สามารถตั้งคำถาม สืบค้นและตรวจสอบหลักฐาน พิจารณาความน่าเชื่อถือ เปรียบเทียบมุมมอง อภิปรายโดยอาศัยหลักฐาน และสร้างข้อสรุปทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล

คำรับรองและการเปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน

1. การเปิดเผยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest)

ผู้เขียนขอรับรองว่าไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมีอิทธิพลต่อการจัดทำ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ หรือการนำเสนอเนื้อหาในบทความนี้

2. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ

ผู้เขียนใช้ ChatGPT 5 (OpenAI) เป็นเครื่องมือสนับสนุนในการตรวจแก้และปรับปรุง ภาษา ความชัดเจนของถ้อยคำ การจัดโครงสร้างการนำเสนอ ตลอดจนช่วยในการสังเคราะห์และเรียบเรียงเนื้อหาบางส่วน of ต้นฉบับ และใช้ในการสร้างแผนภาพองค์ความรู้จากเนื้อหาที่ผู้เขียนกำหนดและตรวจสอบ โดยใช้ Canva ในการแก้ไขข้อความและปรับรูปแบบการนำเสนอของแผนภาพ ทั้งนี้ ผู้เขียนเป็นผู้ตรวจสอบ วิเคราะห์ แก้ไข และตัดสินใจทางวิชาการด้วยตนเอง รวมทั้งตรวจสอบแหล่งอ้างอิง และรับผิดชอบต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และเนื้อหาทั้งหมดของบทความฉบับสุดท้าย

3. คำรับรองเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล (Data Availability Statement)

บทความนี้เป็นบทความวิชาการที่ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และแหล่งข้อมูลที่เผยแพร่สู่สาธารณะ จึงไม่มีชุดข้อมูลวิจัยที่เกิดจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมการวิจัย ทั้งนี้ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำบทความได้ระบุไว้ในเอกสารอ้างอิง

4. คำรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย (Ethics Statement)

บทความนี้เป็นบทความวิชาการจากการศึกษาเอกสาร มิได้ดำเนินการวิจัยในมนุษย์ สัตว์ หรือใช้ข้อมูลอ่อนไหว จึงไม่เข้าข่ายการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

5. แหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย (Funding)

บทความนี้ไม่ได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรใด

6. การระบุบทบาทของผู้มีส่วนร่วมตามหลัก CRediT

สุชิน เสงี่ยมผลบุญ: การกำหนดแนวคิด การศึกษาและรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ การเขียนต้นฉบับ และการตรวจสอบและปรับแก้ต้นฉบับ

พระอนันท์ อ้นแจ่ม และถาวร ภูแผลงทอง: การกำกับดูแลและให้คำปรึกษา และการตรวจทานต้นฉบับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กาญจนา ไช้คงรอด. (2568). การศึกษาประวัติศาสตร์: ความสำคัญแนวทางและบทบาทต่อการพัฒนาสังคมไทย. *เสถียรวิทย์ปริทัศน์*, 5(3), 1311–1318.
- เกษมสันต์ พุ่มกล้า. (2563). *การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานในรายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. <https://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/bitstream/123456789/4004/1/RMUTT-170421.pdf>
- ชนชนก นามโสม และวนิดา ฉัตรวิราคม. (2567). การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะการแก้ปัญหาด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เรื่องพันธุกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์*, 9(1), 1651–1664.
- พระครูปลัดสรกิตติคุณ ชุมโคตร และวิทยา ทองดี. (2568). การสอนประวัติศาสตร์โดยใช้โครงงานเป็นฐานสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 7(1), 569–578.
- พระมหาอาทิตย์ ศรีหล้า และละดา ดอนหงษา. (2567). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ วิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

- ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน. *วารสารการบริหารการศึกษา มจร. วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 4(3), 70–79.
- พิมพ์ลักษณ์ โมรา. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน: ทางเลือกในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 8(1), 42–52.
- มุกดา คำวินิจ. (2567, 28 พฤศจิกายน). การเรียนรู้แบบบูรณาการและนวัตกรรมการสอน PBL. I AM KRU. <https://iamkru.com/pbl-starfishschool/>
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2569, 31 มีนาคม). รายงานสรุปผลการทดสอบ O-NET ม. 6 ปีการศึกษา 2568. <https://www.niets.or.th/th/content/view/27074>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). *การประเมินเพื่อการเรียนรู้: การตั้งคำถามและการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- Barrows, H. S., & Tamblyn, R. M. (1980). *Problem-based learning: An approach to medical education*. Springer Publishing Company.
- Buchanan, L. B. (2015). Fostering historical thinking toward civil rights movement counter-narratives: Documentary film in elementary social studies. *The Social Studies*, 106(2), 47–56. <https://doi.org/10.1080/00377996.2014.973012>
- Caram, C. A., & Davis, P. B. (2005). Inviting student engagement with questioning. *Kappa Delta Pi Record*, 42(1), 18–23. <https://doi.org/10.1080/00228958.2005.10532080>

- Chin, C. (2002). Student-generated questions: Encouraging inquisitive minds in learning science. *Teaching and Learning*, 23(1), 59–67.
- Collingwood, R. G. (1956). *The idea of history* (T. M. Knox, Ed.). Oxford University Press.
- Congressional Medal of Honor Society. (2025, April 1). *Why is history important for students? A foundation for future leaders*. <https://www.cmozs.org/news-events/society-programs/character-development-program/why-is-history-important-for-students/>
- Hmelo-Silver, C. E. (2004). Problem-based learning: What and how do students learn? *Educational Psychology Review*, 16(3), 235–266. <https://doi.org/10.1023/B:EDPR.0000034022.16470.f3>
- Isoda, M., & Katagiri, S. (2012). *Mathematical thinking: How to develop it in the classroom*. World Scientific.
- Seixas, P., & Morton, T. (2013). *The big six historical thinking concepts*. Nelson Education.
- VanSledright, B. A. (2004). What does it mean to think historically ... and how do you teach it? *Social Education*, 68(3), 230–233.
- Wineburg, S. (2001). *Historical thinking and other unnatural acts: Charting the Future of Teaching the Past (Critical Perspectives on The Past)*. Temple University Press.